

ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Кулик І. Ю.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
kulikkulik241@gmail.com

Актуальність дослідження полягає в необхідності вивчення прояву емпатійних здібностей майбутніх психологів через психолого-педагогічний вплив.

Метою дослідження є теоретичний аналіз психологічних особливостей прояву емпатійних здібностей сучасного студента.

Методами дослідження є теоретичний аналіз, синтез, порівняння, систематизація, класифікація науково-психологічних джерел інформації, що дозволило узагальнити та систематизувати погляди вчених на проблему, яка вивчається.

Дослідження виконувалось на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. У дослідженні брали участь 30 студентів віком від 20 до 21 років, які навчаються на четвертому курсі психолого-педагогічного факультету, стаціонарного відділення за спеціальністю 053 Психологія. Було відібрано 8 хлопців і 22 дівчини.

Для дослідження емпатії у студентів психологів застосовуються такі методичні засоби, як опитувальники. Опитувальники для дослідження емпатії відносяться до класу методологічних засобів психодіагностики – опитувальники оцінки емоційно-вольових якостей особистості. Із спрямованістю на дослідження емпатії в цій класифікації представлені такі опитувальники: методика «Діагностика рівня емпатії В. В. Бойко», методика «Діагностика рівня емпатії І. М. Юсупова», шкала емоційного відгуку А. Меграбяна і Н. Епштейна [5].

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема емпатії – одна з найскладніших у психологічній науці. Невловимість цього феномена для дослідників підтверджує розмаїття у визначеннях його суті, механізмів, функцій, ролі емпатії в моральному розвитку особистості, просоціальній поведінці, альтруїзмі тощо [3].

Емпатія є провідною соціальною емоцією і в найзагальнішому вигляді визначається як здатність індивіда емоційно відгукуватися на переживання інших людей. Вона припускає суб'єктивне сприйняття іншої людини, проникнення у його внутрішній світ, розуміння його переживань, думок і почуттів.

Емпатія як комунікативна властивість особистості студента сприяє вирішенню глибоких людських питань і відкриває нові можливості для більш ефективного впливу на особистість у спілкуванні. Вона є одним з регуляторів

взаємовідносин між людьми. Виявляється в прагненні надавати допомогу і підтримку іншим людям. Веде до розвитку гуманістичних цінностей особистості студента.

Результати дослідження. Загалом, як свідчать отримані дані, з 30 досліджуваних лише 53,3%, тобто 16 опитаних, набрали від 37 до 62 балів, що говорить про середній рівень емпатійності, властивий переважній більшості студентів психологів. Такі люди в міжособистісних стосунках більш схильні судити людей за їхніми вчинками, ніж довіряти своїм особистим враженням. Їм властиві емоційні прояви, але здебільшого вони залишаються під самоконтролем. У спілкуванні уважні, прагнуть зрозуміти більше, ніж сказано словами, але при зайвому впливі почуттів співбесідника втрачають терпіння. При читанні художніх творів і перегляді фільмів частіше стежать за дією, ніж за переживаннями героїв.

Дані свідчать, що 9 студентів з 30 досліджуваних, тобто 30% мають високу емпатійність. Такі люди чутливі до потреб і проблем тих людей, які їх оточують, великодушні, схильні багато що вибачати. З інтересом ставляться до людей. Їм подобається пізнавати інших і цікавитися їхнім майбутнім. Вони емоційно чуйні, товариські, швидко встановлюють контакт з тими людьми, що їх оточують. В оцінці подій більше довіряють своїм відчуттям і інтуїції, ніж аналітичним висновкам. Вважають за краще працювати з людьми, ніж наодинці.

Для 16,7% студентів психологів, які набрали від 12 до 36 балів, характерний низький рівень емпатійності. Таким людям властиві труднощі у встановленні контактів з людьми, вони некомфортно відчують себе у великій компанії. Емоційні прояви у вчинках тих людей, що їх оточують, часом здаються їм незрозумілими і позбавленими сенсу.

Після опрацювання результатів дослідження за методикою визначення рівня розвитку емпатійності В. В. Бойко можна зробити наступні висновки. Раціональний канал емпатії характеризує спрямованість уваги, сприйняття і мислення на сутність будь-якої іншої людини – на її стан, проблеми, поведінку. За методикою дослідження В. В. Бойка, високий рівень раціонального каналу емпатії отримали 26,7% досліджуваних, 66,7%, тобто 20 студентів, показали середній рівень розвитку раціонального каналу емпатії, 6,7% досліджуваних – низький канал емпатії.

Емоційний канал емпатії фіксує здатність емпатуючого входити в емоційний резонанс з тими, хто його оточує – співпереживати. За даними дослідження по емоційному каналу емпатії 5 досліджуваних, тобто 16,7%, отримали високі показники, 76,7% – середні показники розвитку, 6,7% – низький рівень емоційного каналу розвитку емпатії.

Інтуїтивний канал емпатії. Балова оцінка свідчить про здатність респондента бачити поведінку партнерів, діяти в умовах дефіциту початкової інформації про них, спираючись на досвід, що зберігається в підсвідомості. На рівні інтуїції замикаються й узагальнюються різні відомості про партнерів. По інтуїтивному каналу емпатії 2 студентів – з високим рівнем емпатії, тобто 6,7%,

24 досліджуваних, а саме 80% – з середнім рівнем та 13,3% – із низьким рівнем інтуїтивної емпатії.

Установки, які сприяють чи перешкоджають емпатії, а відповідно полегшують чи утрудняють дію всіх емпатійних каналів. Навпаки, різні канали емпатії діють активніше і надійніше, якщо немає перешкод з боку установок особистості. Виявлено 33,3%, тобто 10 досліджуваних, мають високий рівень розвитку установок, які сприяють розвитку емпатії, 46,7, тобто 14 студент, – з середнім рівнем розвитку каналу емпатії, 20% студентів із низьким рівнем розвитку установок емпатії.

Проникаюча здатність до емпатії – це важлива комунікативна властивість людини, що дає змогу створювати атмосферу відвертості, довіри, задушевності. 43,3% (13 досліджуваних) мають високий рівень проникаючої здатності, які сприяють розвитку емпатії, 36,7%, тобто 11 студентів, – з середнім рівнем розвитку здатності до емпатії, 20% – із низьким рівнем розвитку проникаючої здатності до емпатії.

Ідентифікація – ще одна неодмінна умова успішної емпатії. Це вміння зрозуміти іншого на основі співпереживань, вміння поставити себе на місце партнера. За методикою В. В. Бойка, 60% (18 досліджуваних) мають високий рівень розвитку ідентифікації, що сприяє розвитку емпатії, 26,7% (8 студентів) – з середній рівнем розвитку ідентифікації емпатії, 13,3% (4 студента) – із низьким рівнем розвитку ідентифікації емпатії.

Розглянемо результати, отримані за допомогою методики «Шкала емоційного відгуку» А. Меграбяна і Н. Епштейна. За даними дослідження було виявлено, що 50% студентів мають середній показник емоційного відгуку. Такі люди схильні до самоконтролю своїх емоційних проявів, однак по відношенню до інших людей, як правило, вони проявляють чуйність і уважність. Але при цьому часто не можуть прогнозувати розвиток відносин між людьми.

Високий показник емпатії за методикою мають 33% студентів психологів, що говорить про їх високу емоційність, прояв альтруїзму, схильності надавати оточуючим допомогу, а також про потребу в соціальному схваленні своїх вчинків.

Окрім цього, 17% досліджуваних мають низький емоційний відгук, який може свідчити про труднощі у встановленні міжособистісних контактів, дискомфорту у великих компаніях людей, нерозумінні емоційних проявів оточуючих.

Отже, для більшості досліджуваних властиві високі показники ідентифікації в емпатії, що свідчать про розвиненість у майбутніх психологів вміння зрозуміти іншого на основі співпереживань, постановки себе на місце партнера, здатності до наслідувань, їх емоції. Середня вираженість емоційного каналу емпатії свідчить про емоційну чутливість студентів в залежності від ситуації. Необхідно відзначити, що провідним у студентів є канал установок, що сприяють емпатії. За даними дослідження було виявлено, що половина студентів мають середні показники емоційного відгуку.

Встановлено, що у переважної більшості студентів психологів емпатійність знаходиться на середньому рівні розвитку. Професійне становлення особистості практичного психолога передбачає опанування системою теоретичних знань, набуття практичного досвіду з їх використання, формування структури професійно значущих якостей особистості, тому, так як досліджувані ще навчаються, то все це продовжується в постійному саморозвитку та самовдосконаленні.

Список використаних джерел:

1. Абрамова Г. С. Практическая психология / Г. С. Абрамова. – М.: Академический проект, 2005. – С. 267.
2. Акрушенко А. В., Ларина О. А., Катарьян Т. В. Психология развития и возрастная психология. Конспект лекций. – М.: Эксмо, 2008.
3. Алтухова Е. В. Психолого-акмеологический механизм формирования эмпатии в отношениях преподаватель – студент // Вестник Тамбовского университета. Серия: Гуманитарные науки. – 2007. – № 1. – С. 270–274.
4. Ванершот Г. Эмпатия как совокупность микропроцессов // К. Роджерс и его последователи: психотерапия на пороге XXI века (под ред. Д. Брезиера). – М.: «Когито-центр», 2005.
5. Диагностика уровня эмпатических способностей / В. В. Бойко // Практическая психодиагностика. Методики и тесты : Учебное пособие / ред. и сост. Райгородский Д. Я. – Самара, 2001. – С. 486–490.